

10-04-2014

Fremtidens fritidstilbud

Sagsnr.
2013-0200528

Dokumentnr.
2013-0200528-43

Indhold

Problemfelt – hvorfor?.....	2
Om analysen	2
De lovgivningsmæssige krav	3
Hvad siger brugerne?.....	4
Centrale antagelser og diskussioner	6
Bredden i målgruppen for den kommunale indsats	6
Alder – Pasning eller aktivitetstilbud?.....	7
Kommunens rolle - leverandør eller facilitator?.....	8
Opsamling.....	9
Principper for udviklingen af fremtidens fritidstilbud i Københavns Kommune	10
Barnet skal have en sammenhængende og afvekslende hverdag ...	10
Der skal skelnes mellem typer af pædagogiske tilbud, så de mindste skolebørn er i et trygt og dannende miljø, der giver forældre mulighed for pasning, mens de større børn dannes i et pædagogisk tilbud i samspil med byens mange andre muligheder.....	12
Fritidsstrukturen skal være faglig og økonomisk bæredygtig	14
Skoler og fritidstilbud skal gøre brug af fælles faciliteter og for de mindste skolebørn skal fritidstilbuddet og skolerne tænkes tæt sammen.....	15
Skoler, fritidstilbud, foreninger og andre aktører i lokalområdet skal samarbejde om aktiviteter, opgaver og faciliteter	16
Bilag 1: Beskrivelse af fritidssektoren i København	18
Bilag 2: Nuværende klynge- og netværksstruktur	20

Problemfelt – hvorfor?

Folkeskolereformen kommer til at forandre såvel skole- som fritidsliv for byens børn og unge. Fra august 2014 skal børn og unge have flere timer i skolen – og skoletiden skal bl.a. struktureres således, at der åbnes op for flere forskellige måder at lære på, så der er tid til faglig fordybelse, og eleverne får bedre muligheder for at arbejde med et bredere udsnit af deres evner og interesser i skoledagen. En del af reformen medfører desuden aktiviteter i skoledagen, som allerede indgår som en del af fritidstilbuddenes og foreningslivets aktiviteter.

Den længere skoledag og deraf følgende kortere åbningstid i fritidsinstitutionerne medfører desuden udfordringer med at bibeholde fuldtidsstillinger samt reducerede budgetter til fritidstilbud, da budgettildelingen her er koblet til åbningstiden. Det giver samlet set anledning til at se nærmere på, hvorledes der skabes mest mulig sammenhæng for det enkelte barn/ung i lyset af denne forandring. Det blev derfor i budget 2014 konkret besluttet, at der:

”... igangsættes en grundig analyse af fremtidens fritidstilbud både indholdsmæssigt og strukturelt, mhp. at sikre et fremtidigt attraktivt tilbud for både børn, unge, forældre og personale, som er afstemt med den længere skoledag og det fremtidige behov for tilbuddet. Analysen vil både inddrage fritidspædagogik, foreningslivet og frivillige indsatser.”

Der er store lokale forskelle i København i forhold til, hvordan fritidstilbuddene er organiseret rundt om de enkelte skoler. Den nuværende fritidsstruktur i København på de 57 københavnske normalskoler består således af i alt 71 kommunale og 60 selvejende fritidshjem og 19 KKFO'er, samt 100 kommunale og 41 selvejende klubber og 6 KKFO 2'er. Visse skoler har således en KKFO tilknyttet, andre fx 2 fritidshjem, og andre helt op til 7 fritidshjem tilknyttet skolen. Derudover er der stor variation i, hvor lang afstanden er fra skolen til den enkelte fritidsinstitution.

Variationen i de lokale forhold gør således, at der ikke på kort sigt vil kunne indføres én model for en organisering af fritidstilbuddene. Med udgangspunkt i de skitserede mål anbefales i stedet nedenstående principper til at sikre den rette forandring af fritidstilbuddene. Forandringsprocessen vil være forskellig i de enkelte områder. I mange tilfælde må der arbejdes med en flerårig implementeringsplan.

Om analysen

Analysen af fremtidens fritidstilbud er gennemført via en arbejdsgruppe nedsat i forvaltningen. I løbet af februar-marts måned

er KKFOer, fritidshjem, fritidsklubber og junior klubber i København – såvel kommunale som selvejende – blevet besøgt. Formålet med disse besøg har været at se på forskellige måder at strukturere arbejdet på – organisatorisk og indholdsmæssigt.

Derudover er der gennemført besøg i hhv. Odense samt Aarhus kommune for at få indtryk af, hvorledes disse kommuner har grebet udfordringerne an. Begge kommuner arbejder således med bydelsoptdelte fritidscentre for de større børn og unge. Og der er gennemført telefoniske interviews med hhv. Hjørring samt Holstebro kommune om deres syn på udfordringerne. I begge disse kommuner er der sket en stærk integrering af skoledag og fritidsliv, og skabt stærke bånd til foreningslivet.

Derudover er der i marts-maj måned gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt 8622 tilfældigt udvalgte forældre til børn i de kommunale folkeskoler om deres brug af- og syn på fritidsinstitutionerne. I begyndelsen af april blev der derudover gennemført et praktikerseminar om emnet.

Slutteligt er det løbende arbejde med analysen blevet præsenteret for forvaltningens Hoved MED af flere omgange i foråret 2014, dels i forbindelse med analysens opstart, samt derudover i forbindelse med udarbejdelsen af de principper, som nærværende rapport beskriver.

Det er de samlede indtryk fra denne første inddragelsesproces og resultaterne af den gennemførte undersøgelse, som rapporten er baseret på.

De lovgivningsmæssige krav

Det er dagtilbudsloven, der fastlægger kommunalbestyrelsens forsyningsforpligtelse i forhold til at sikre, at der er det ”nødvendige udbud af pladser” i fritidshjem og klubber til børn og unge. Når kommunalbestyrelsen skal vurdere og sammensætte udbuddet af pladser i kommunen, skal den tage højde for den forventede efterspørgsel. Herudover skal den tage højde for udbuddet af pladser efter anden lovgivning, der henvender sig til samme aldersgruppe.

I praksis betyder det, at en kommune fx ikke behøver at tilbyde pladser i fritidshjem efter dagtilbudsloven, hvis den i stedet kan tilbyde barnet plads i en skolefritidsordning/SFO (efter folkeskoleloven).

Tilsvarende behøver kommunen ikke oprette klubtilbud til større børn efter dagtilbudsloven, hvis der fx er klubtilbud til samme aldersgruppe oprettet under den lokale ungdomsskole, som indholdsmæssigt svarer til formålsbestemmelsen for klubtilbud i dagtilbudsloven. Kommunen kan også opfylde sin forsyningsforpligtelse på klubområdet ved at

indgå samarbejde med foreninger, organisationer mv. og herved etablere private klubtilbud med kommunalt tilskud.

Hvordan kommunerne konkret vælger at opfylde forsyningsforpligtelsen er med andre ord ikke nogen fast størrelse og det ”nødvendige antal pladser” afhænger af en vurdering af efterspørgslen, som igen skal ses i forhold til andre tilbud i kommunen. Rammerne for den kommunale opgaveløsning er vide, og i praksis er der derfor også en betydelig varians i, hvordan kommunerne konkret håndterer denne forsyningsforpligtelse.

Mest fast ligger forsyningsforpligtelsen i forhold til de yngste skolebørn med et egentlig fast og struktureret pasningsbehov efter skoletid, da der her er en tydelig efterspørgsel og hvor de kommunale tilbud samtidig ikke på samme måde er ”i konkurrence” med øvrige fritidstilbud i kommunen. Der er også her et nationalt krav om pladsgaranti for børn 6-9 år. I København er der en kommunal beslutning om at udvide denne garanti, så den dækker op til 11 år.

Hvad siger brugerne?

I dette afsnit opsummeres de overordnede indtryk, som Rambøll Managements spørgeskemaundersøgelse blandt brugerne af fritidstilbud i København viste. Beskrivelsen er baseret på de foreløbige resultater, da de samlede data fra spørgeskemaundersøgelsen endnu ikke er gennemarbejdet. Konklusionerne kan derfor evt. rykke sig, når den endelige afrapportering er på plads. De foreløbige resultater vedlægges som bilag 2.

Nuværende brug:

Analysen viser, at der overordnet en markant stor tilfredshed med de københavnske fritidstilbud. Således udtrykker i snit 9/10 af forældrene tilfredshed eller høj tilfredshed med tilbuddet.

Størstedelen af børnene benytter sig af fritidstilbuddet 3-5 gange i ugen. Brugen af tilbuddet er dog klart faldende over klassetrin og korrelerer med forældrenes vurdering af, om deres barn har behov for pasning. Næsten alle forældre med børn på de yngste klassetrin udtrykker, at de har behov for pasning, mens tendensen allerede falder fra 3.-4. klasse, hvor ca. 1/4 vurderer, at de ikke har behov for pasning. For 5.-6. klasse vurderer ca. 2/3, at de ikke har behov for et pasningstilbud mere.

Fordelt jævnt over alle årgange benytter ca. 4/5 af børnene sig af andre fritidsaktiviteter i løbet af ugen. Dog stiger antallet af gange i løbet af ugen, der deltages i andre aktiviteter ved de større klassetrin.

Det er generelt de fysiske behov, der bliver dækket ved disse aktiviteter.

Fremtidigt brug

Stort set alle de yngste børn, der allerede benytter fritidstilbud, forventer fortsat at benytte fritidstilbuddet i fremtiden - omfanget falder dog klart allerede fra 3.-4. klasse, hvor 36 pct. vurderer, at de fortsat vil gøre brug af tilbuddet, men i mindre omfang end i dag. Og på de ældste klassetrin, 5.-6. klasse, forventer 28 pct. et faldende brug af fritidstilbuddet, mens 21 pct. af brugerne helt forventer at holde op med at benytte fritidstilbuddet. Det forventede fald i brug forklares primært via et manglende behov og brug af andre fritidsaktiviteter, som ikke forventes at falde. Samværet med venner vægtes også højt som en begrundelse for at komme i fritidstilbuddet, og derfor medfører venner/kammeraters fravalg også et fald.

39 pct. af ikke-brugerne på yngste klassetrin forventer dog modsat, at folkeskolereformen vil medføre, at de vil begynde at benytte fritidstilbud i fremtiden. Dette skifte gælder dog kun for de mindste børn, de ældste ikke-brugere forventer fortsat ikke at benytte fritidstilbud i fremtiden. Dette fortsatte fravalg begrundes med et manglende behov, brug af andre fritidsaktiviteter samt barnets eget ønske om ikke at benytte et fritidstilbud.

Indholdet i fritidstilbud

Analysen viser, at forældrene indholdsmæssigt vægter, at fritidstilbud fortsat skal medføre et væsentligt skifte fra indholdet i skoledagen. Det er derfor forsat vigtigt, at fritidstilbuddet igangsætter selvstændige aktiviteter, selvom der kommer flere aktiviteter i skoletiden, som også vil ligne visse af de aktiviteter, som igangsættes i fritidsinstitutionen. Samtidig vægter forældrene fortsat, at børnene har mulighed for indgå i andre sociale fællesskaber end udelukkende dem skolen og fritidstilbuddet kan etablere.

Uafhængigt af klassetrin oplever forældrene, at samværet med venner/klassekammerater har den største værdi for dem i fritidstilbuddet. Samtidig vægtes det højt, at personalet som sin primære opgave støtter og udfordrer med pædagogiske aktiviteter.

Der vægtes generelt et tæt samarbejde mellem skole og fritidstilbud. Det er derudover væsentligt, at fritidstilbuddene – særligt for de mindre klassetrin - baserer sig på at sikre tryghed for barnet i hverdagen. I den forbindelse fremhæves også muligheden for, at fritidstilbuddet er bindeled til øvrige fritidsaktiviteter, som barnet ellers går til. For børn fra de ældre klassetrin lægges der samtidig også vægt på, at der er mulighed for selvvalgte aktiviteter frem for et fast etableret fritidstilbud, hvor der fx er etableret et tæt samarbejde mellem skole og fritid.

Centrale antagelser og diskussioner

Mål for fritidssektoren i København

Resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen underbygger, at Københavns Kommune i dag tilbyder attraktive fritidstilbud til byens børn og unge. Spørgeskemaundersøgelsen viser dog samtidig et forventet fald i brugen af tilbud, når børnene bliver ældre. En central antagelse i analysen er derfor, at forandringen af fritidstilbuddene i København skal ske med udgangspunkt i følgende mål:

- København ønsker at fastholde børn og unges trygge og aktive fritidsliv i en tid, hvor skoledagen bliver længere
- I København vil vi derfor nytænke vores fritidstilbud med udgangspunkt i de stærke kompetencer, der i dag findes både i de pædagogiske tilbud, det lokale kulturliv og i det frivillige foreningsliv, og nytænke tilbuddene med afsæt i de behov og interesser, børn i forskellige aldre har

Såfremt fritidstilbuddene også fortsat skal leve op til disse mål, medfører folkeskolereformen en aktualisering af en række diskussioner om det kommunale fritidstilbud, som har betydning for, hvordan fritidstilbuddene skal udvikle sig i fremtiden. De tre grunddiskussioner er:

- Bredden i målgruppen for den kommunale indsats
- Den kommunale forpligtelse i forhold til forskellige aldersgrupper
- Perspektivet på kommunens rolle og ansvar.

Bredden i målgruppen for den kommunale indsats

Skal de kommunale¹ fritids- og klubtilbud betragtes som almene tilbud, der retter sig mod den brede gruppe af børn/unge i kommunen? Eller er det snarere kommunens primære opgave at tage hånd om de børn og unge, som er udsatte og/eller som mangler meningsfulde aktiviteter i deres fritid? Og er der forskel på det i forhold til de forskellige aldersgrupper?

Hvordan man vælger at organisere den kommunale indsats afhænger i høj grad af, hvordan man ser på dette snit. Det har også betydning for, om man ser en evt. faldende efterspørgsel til de kommunale tilbud som følge af den længere skoledag som et problem eller ej. Er det en målsætning, at så mange børn og unge som muligt går i de kommunale fritidstilbud, vil faldende efterspørgsel kunne ses som et problem. Er det primære fokus derimod, om kommunen har fat i de børn/unge, der har særlig brug for støtte i fritiden, er faldende

¹ Med kommunale tilbud menes både kommunalt ejede tilbud og selvejende tilbud, der har en driftsaftale med kommunen.

efterspørgsel ikke nødvendigvis et problem. Men det kan være det, hvis det er de børn/unge, som har brug for særlig støtte og som ikke går til andre fritidsaktiviteter, som vælger de kommunale tilbud fra.

En særlig indsats for de udsatte børn og unge kan dog ikke ske isoleret, men kræver nogle miljøer, hvor børn og unge har mulighed for at møde hinanden på tværs af geografi, baggrund og sociale skel. Det kan kun lade sig gøre, hvis tilbuddene også er attraktive for de ressourcestærke børn og unge.

Det er i denne sammenhæng også relevant at se nærmere på den orientering mod egne medlemmer, som traditionelt har præget fritids- og klubområdet. Udfordringen er, at der i dag er mange særligt større børn/unge, der ikke er medlemmer i fritids- og ungdomsklubberne, og som heller ikke deltager i andre hensigtsmæssige fritidsaktiviteter. Den udarbejdede spørgeskemaundersøgelse underbygger netop, at brugerne forventer et fald i brugen – og i en del tilfælde et helt fravalg - af fritidstilbuddene for de ældre klassetrin.

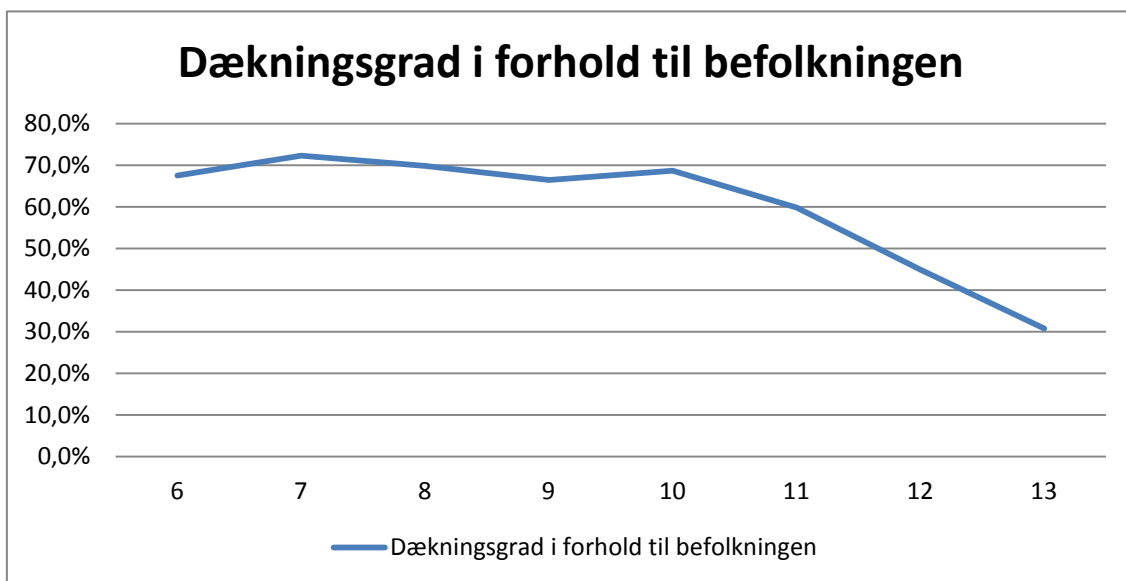
I forhold til en fremtidig organisering af fritidstilbuddene i Københavns Kommune vil det derfor være relevant at se på, hvordan man kan imødekomme udfordringen med et større fravalg af fritidstilbuddene til de ældre børn og samtidig sikre et tilbud, der medfører et socialpædagogisk perspektiv, hvor de udsatte grupper også indgår.

En opblødning er allerede sket i forhold til ungdomsklubberne med etableringen af klubfællesskaber i de enkelte lokalområder, hvor man bl.a. har afviklet medlemskabsbegrebet, gjort klubberne kontingentfrie, og udpeget en klubfællesskabsleder med ansvar for tværgående klubaktiviteter for hele det lokale område for alle børn i aldersgruppen.

Alder – Pasning eller aktivitetstilbud?

Nedenstående graf viser forholdet mellem de børn, der er indmeldt i fritidshjem og klub, og børn bosat i Københavns kommune i alderen 6 – 13 år. Grafen viser, at dækningsgraden i dag er relativ stabil for børn i fritidshjemsalderen (6 – 9 år), mens den falder markant og jævnt gennem hele fritids- og juniorklubperioden (10 – 13 år)².

² Dækningsgraden i grafen her udtrykker den samlede brug af BUFs fritidstilbud ift. alle børn i byen med en given alder (privat- samt kommuneskoler). Såfremt man fx kun tog udgangspunkt i kommunale skolebørn i fritidshjemsalderen (0-3. klasse), ligger dækningsgraden på ca. 95 pct.

Dækningsgraden viser således et markant fald i brugen af tilbuddet, og spørgeskemaundersøgelsen peger i retning af, at dette fald i fremtiden kan blive større.

Når børn er i stand til selv at gå hjem fra skole, skifter fritidstilbuddet karakter fra ”pasning”, som er en ydelse, de fleste forældre er afhængige af, til et egentlig fritidstilbud, som indgår i konkurrence med øvrige tilbud. Spørgeskemaundersøgelsen underbygger en antagelse om, at der *er* forskel på det behov for fritidstilbud, som mindre børn har i forhold til de større børn – og at behovet for et tilbud i det hele taget skifter med alderen.

Kommunens rolle - leverandør eller facilitator?

Den kommunale forsyningsforpligtelse ændrer sig ikke som følge af den længere skoledag, men det gør efterspørgslen formentlig, som allerede beskrevet flere gange tidligere. Derfor er der et behov for at drøfte, hvordan kommunen fremover løfter sit ansvar i forhold til børn og unges fritidsliv.

Helt overordnet kan man sige, at man enten kan betragte kommunen som ”leverandør” eller som ”facilitator” af fritidstilbud. Har man sit fokus på, hvordan kommunen kan skabe og fastholde attraktive fritidstilbud til børn og unge, er afsættet en rolleforståelse af kommunen som leverandør – det er kommunens egne tilbud til børn/unge, der er omdrejningspunktet. Ser man omvendt kommunen i rollen som facilitator, vil fokus i højere grad være på, hvordan kommunen kan understøtte, at alle børn/unge har et godt og udviklende fritidsliv, uden at det nødvendigvis er kommunen selv, der skal drive fritidstilbuddene.

Et eksempel på sidstnævnte tilgang finder man i Odense kommune, som i en årrække har arbejdet med en udvikling af kommunens fritids- og ungdomsklubber, som såkaldte ”fritidsspilfordelere” ud fra en ambition om, at klubberne i højere grad skal indtage en understøttende, koordinerende og udviklende rolle i bestræbelserne på at sikre lokalområdernes større børn og unge et hensigtsmæssigt fritidsliv. Klubberne skal så at sige gå fra selv at være igangsættere af aktiviteter og tiltag til i højere grad at understøtte de aktiviteter, som arrangeres i de lokale foreninger af frivillige og dermed understøtte det, kommunen selv betegner som ’det selv bærende samfund’. Dette gælder naturligvis kun i forhold til de større skolebørn/unge, som ikke har et egentligt pasningsbehov, jf. tidligere afsnit.

Karakteristisk for Odense kommunes model er således også, at den kommunale opgaveløsning ses som et supplement til børn og unges øvrige fritidsliv. Det markerer en forskel til andre kommuner – herunder Københavns kommune – hvor de kommunale fritidstilbud nok i højere grad ses som de primære fritidstilbud til børn og unge.

Svarene i spørgeskemaundersøgelsen aktualiserer diskussionen, i det denne indikerer et tydeligt forsyningsbehov for de mindste børn, mens der for de ældre børn forventes en faldende brug af tilbuddet, et fokus på selvstændige aktiviteter frem for pædagogiske rammer, og at der er et højt og stabilt brug af andre fritidsaktiviteter i løbet af ugen – uafhængigt af brugen af fritidstilbud.

Opsamling

Hvorledes man forholder sig til de gennemgåede grunddiskussioner har indflydelse på, hvordan man i sidste ende ser på indretningen af fremtidens fritidstilbud. I det næste afsnit præsenteres de principper, som det foreslås at følge i udviklingen af fritidstilbuddene. Disse er baseret på følgende konklusioner på de præsenterede grunddiskussioner:

1. BUF har et særligt ansvar som leverandør af pladser til pasningstilbud til de mindste skolebørn i de kommunale skoler. Her er efterspørgslen efter pasningstilbud fra forældrene nærmest fuldstændig, og der skal sikres tilbud, der bygger på trykthed, pasning og nærhed.
2. For de ældre børn skal BUF være en hoveddrivkraft i at sikre lokale, attraktive tilbud. I tilrettelæggelsen af disse tilbud anerkendes, at BUF ikke selvstændigt alene kan være leverandør af disse tilbud, men i stedet har et særligt ansvar som facilitator, der sikrer at der lokalt er rammer omkring ungelivet og tilbud, som anerkender unge i denne alders søgen efter selvstændighed, interessefællesskaber og attraktive ungdomsmiljøer.
3. For særligt de større børn/unge, hvor et pasningstilbud ikke er relevant mere, har BUF dog et særligt ansvar for fortsat at levere en socialpædagogisk fritidsindsats overfor de udsatte børn/unge

Principper for udviklingen af fremtidens fritidstilbud i Københavns Kommune

I dette afsnit beskrives de principper, det foreslås at anvende i udviklingen af fremtidens fritidstilbud i København.

De foreslåede principper skal fastsætte en klar retning i udviklingen og sikre, at der i fremtiden fortsat er attraktive fritidstilbud af høj kvalitet, som er tilpasset de justerede rammer, som folkeskolereformen har medført. Principperne skal dog samtidig give plads til, at også lokale forhold indgår i den konkrete justering af fritidstilbuddene.

Følgende principper foreslås for fremtidens fritidstilbud, hvor de enkelte principper efterfølgende gennemgås

1. Barnet skal have en sammenhængende og afvekslende hverdag
2. Der skal skelnes mellem typer af pædagogiske tilbud, så de mindste skolebørn er i et trygt og dannende miljø, der giver forældre mulighed for pasning, mens de større børn dannes i et pædagogisk tilbud i samspil med byens mange andre muligheder
3. Fritidsstrukturen skal være faglig og økonomisk bæredygtig
4. Skoler og fritidstilbud skal gøre brug af fælles faciliteter og for de mindste skolebørn skal fritidstilbuddet og skolerne tænkes tæt sammen
5. Skoler, fritidstilbud, foreninger og andre aktører i lokalområdet skal samarbejde om aktiviteter, opgaver og faciliteter

Barnet skal have en sammenhængende og afvekslende hverdag

Der skal være en stærk sammenhæng i barnets dag, der giver rum for, at alle børn bliver set og hørt. Det kræver helhedstænkning og koordinering mellem de steder, barnet opholder sig i løbet af dagen, hvor der både skal skabes sammenhæng og afveksling i dagen ift. barnets behov. Særligt de udsatte børn har brug for, at de omgives af voksne, der ser hele barnet og dets kontekst.

Folkeskolereformen aktualiserer behovet for at styrke sammenhængen i barnets hverdag. Med folkeskolereformen øges brugen af mere praktiske, anvendelsesorienterede og varierede læringsformer, pædagogernes rolle i skolehverdagen øges, og flere aktiviteter integreres i skoledagen, som allerede indgår som en del af fritidstilbuddenes og foreningslivets aktiviteter. Fx skal der være en

stærk sammenhæng mellem skole og fritid, hvor fagopdelt undervisning, understøttende undervisning og fritidsliv, herunder foreningslivet, skal tænkes sammen. For at det skal lykkes at skabe en sammenhængende og afvekslende hverdag vil det kræve:

- *Et stærkt pædagogisk indhold i børns hverdag – i skole og fritid*

Indførelsen af nye læringsformer som en del af folkeskolereformen bygger på en anerkendelse af, at børn lærer forskelligt, og at en kombination af boglige samt praktiske fag skal styrke de faglige kompetencer. I tillæg hertil er der et fokus på en styrket udvikling af de personlige og sociale kompetencer, som også anses for væsentlig for, at målsætningen om at flere skal klare sig bedre i skolen i fremtiden skal lykkes. Den pædagogiske indsats sigter generelt på at etablere rammerne for det enkelte barns dyrkelse af interesser og venskaber og udviklingen af sociale og personlige kompetencer. Netop fokus på dette skal således også styrkes i skolen i fremtiden, og samtidig fortsat være væsentlig i fritidstilbuddene. Det skal derfor sikres, at der er et pædagogisk indhold af høj kvalitet i børns hverdag – i skole såvel som institutioner.

- *Afvekslende hverdag, der medfører stærk helhedstænkning og koordinering mellem skoletid og fritid*

Skole- og fritidsinstitutioner skal i samarbejde bidrage til at sikre sammenhæng i barnets liv ved at kende det enkelte barns forskellige livssammenhænge bedst muligt. Det gælder ift. barnets hjem, skole, fritidsinteresser, lokalmiljø, kultur mv. Det enkelte barn skal opleve, at der er en sammenhæng i løbet af dagen, hvor barnet er kendt alle de steder, det indgår, og der er et samlet udgangspunkt for den hverdag, det enkelte barn oplever. Det kræver, at der skal være et tæt samarbejde mellem alle de enheder, hvor barnet opholder sig.

- *En flerfaglig tilgang med flere typer kompetencer i tilbuddene, der giver rum for, at alle børns behov og kompetencer bliver set*

Alle indsatser skal tage udgangspunkt i de behov, som den enkelte børnegruppe har, hvor alle præferencer bliver set og hørt. Det kræver bl.a., at personalet er klædt på til opgaven. Der skal derfor være en sammensætning af kompetencer, der bredt dækker de behov, der er i børnegruppen, hvorfor der fremadrettet i endnu højere grad skal arbejdes med anvendelse af flere kompetencer end udelukkende en pædagogisk baggrund i fx fritidstilbuddene.

- *Simpel organisationsstruktur – Klar rollefordeling og tydeligt ansvar*

Hvis det skal lykkes at sikre en sammenhængende hverdag med fokus på det enkelte barn, vil det kræve at der implementeres en struktur, der sikrer en klar platform for samarbejde omkring det enkelte barn i skole og fritidstilbud og foreningsliv. Det medfører en klar og tydelig rollefordeling og tydelig ansvarsplacering ift. hvem, der varetager hvilke opgaver, samt hvordan arbejdet koordineres og ressourcer fordeles mest hensigtsmæssigt. Det medfører en organisationsstruktur med en entydig ledelsesstreng og ansvarsplacering, der understøtter arbejdet med at skabe en sammenhængende hverdag

- *Udvikling af ny stillingsstruktur og stillingsbeskrivelser for pædagogområdet for at sikre en fastholdelse af kvalificeret pædagogisk personale i fritidssektoren*

Folkeskolereformen udfordrer den nuværende stillingsstruktur, da en kortere åbningstid konkret medfører færre arbejdstimer i fritidstilbuddene. Det pædagogiske arbejde i skolen er principielt blevet styrket ved folkeskolereformen, men der skal etableres de rette rammer for, at der sikres velkvalificerede medarbejdere til den samlede pædagogiske opgave, og for der er et tydeligt defineret opgaveansvar til den enkelte stilling.

Der skal skelnes mellem typer af pædagogiske tilbud, så de mindste skolebørn er i et trygt og dannende miljø, der giver forældre mulighed for pasning, mens de større børn dannes i et pædagogisk tilbud i samspil med byens mange andre muligheder

Når børn er i stand til selv at gå hjem fra skole, skifter fritidstilbuddet karakter fra ”pasning”, som er en ydelse, de fleste forældre er afhængige af, til et egentlig fritidstilbud, som indgår i konkurrence med øvrige tilbud. Der er tale om fundamentalt forskellige former for tilbud, men selve grænsen er flydende, og behovet vil opleves forskelligt fra familie til familie

Der skal sættes fokus på, at der er forskel på det behov for fritidstilbud, som mindre børn har i forhold til de større børn. For de mindre børn er tryghed, pasning og nærvær vigtigt; for de større børn er selvstændighed, interessefællesskaber og større ungdomsmiljøer attraktivt.

Dagtilbudsloven fastsætter, at der i kommunen skal tilbydes det ”nødvendige udbud af pladser” i fritidshjem og klubber til børn og unge, og der en nationalt fastsat pladsgaranti for de 6-9 årige. Det er i henhold hertil konkret blevet besluttet at indføre en pladsgaranti i

København til alle børn i såvel fritidshjems- samt fritidsklubalderen (6-11 år), mens der ikke er pladsgaranti for tilbud til de større børn og unge (junior- og ungdomsklub). Dette snit afspejler ligeledes en forståelse af, at der skal være forskel på de kommunale fritidstilbud møntet på de mindre børn ift. de større.

For at det fortsat skal være attraktivt at gøre brug af fritidstilbud vil det derfor kræve:

- *To reelt forskellige typer af tilbud møntet på hhv. mindste børn og største børn*

Til de mindste børn: Her har BUF et særligt ansvar som leverandør af pladser til pasningstilbud til de mindste skolebørn i de kommunale og private skoler. Her er efterspørgslen efter pasningstilbud fra forældrene nærmest fuldstændig, og der skal sikres tilbud, der bygger på tryghed, pasning og nærhed. Der skal etableres et pædagogisk miljø, der er lokalt centreret i fysisk nærhed med skolen, hvor fritidspersonalet indgår i såvel skole- som fritid, hvor der lokalt etableres et sammenhængende og trygt læringsrum for barnet.

For de større børn: Her skal BUF være en hoveddrivkraft i at sikre lokale, attraktive tilbud. I tilrettelæggelsen af disse tilbud anerkendes, at BUF ikke selvstændigt alene kan være leverandør af disse tilbud, men i stedet har et særligt ansvar som facilitator, der sikrer, at der lokalt er rammer omkring ungelivet og tilbud, som anerkender unges i denne alder søgen efter selvstændighed, interessefællesskaber og attraktive ungdomsmiljøer.

Der skal for de større børn være et tilbud, der *fortsat* kan tiltrække større børn og unge, og som har et særligt ansvar for de udsatte grupper med behov for socialpædagogiske indsatser. Dette medfører et skift fra et lokalt fokus omkring skolen (som for de mindste) til et områdebaseret fokus, der tager udgangspunkt i, at større børn og unge er mobile og flytter sig efter behov og derfor begynder at benytte sig af flere fritidstilbud, som skolen og fritidsinstitutionerne ikke altid er leveringsdygtige i.

For de små børn (pasningsgaranti) er målet derfor 1:1 sammenhæng med skolerne, for de ældre kan fritidscentre dække et større område og etableres i samarbejde med byens andre tilbud. Det vil samlet set bl.a. medføre et krav om omlægninger, sammenlægninger og nyanlæg (herunder vil små fritidstilbud være særligt udfordret og eksisterende klynger vil blive ændret). Det medfører desuden, at tilbud til de mindste (hvortil er knyttet en pasningsgaranti) fortsat kan forankres i et traditionelt plads/medlemsbegreb, mens der for de større børn kan arbejdes frem mod en struktur, der giver mulighed for mere fleksibilitet i relation til aktivitetsmuligheder og foreningssamarbejder.

- *Fleksibilitet ift. hvornår man er klar til tilbud til større børn.*

Børn modnes forskelligt, og det er derfor svært at generalisere ud fra et specifikt klasse- eller alderstrin, hvornår man går fra at have et pasningsbehov og over til tilbud, der bygger på større selvstændighed og interessefællesskaber.

Der skal derfor være fleksibilitet i valg af tilbud, således at den enkelte familie vurderer, hvilket behov barnet har og herefter beslutte sig for, hvorvidt man fortsat ønsker et pasningstilbud, eller er klar til et tilbud, der bygger på større selvstændighed. Det kræver en mere fleksibel indskrivningsstruktur til fritidstilbuddene, så det fremadrettet også er det enkelte barns modenhed, der er gældende som kriterium for hvilket tilbud, barnet skal være en del af

Fritidsstrukturen skal være faglig og økonomisk bæredygtig

Som følge af folkeskolereformen udvides skoledagen, og som følge af dette indskrænkes fritidsinstitutionernes åbningstid. Dette betyder en forholdsmæssig reduktion i de berørte institutioners budgetter og økonomiske råderum. Desuden er fritidsinstitutionsområdet, som den øvrige del af kommunen, underlagt et krav om effektiviseringer i de kommende år.

Det samlede antal personaletimer i hver enkelt institution bliver reduceret som følge af folkeskolereformen, og det vil blive vanskeligere at bibeholde det samme numeriske antal personaler ved udelukkende at reducere i det ugentlige timeantal, som personalet er ansat i. Ferie, sygdom etc. vil på denne baggrund gribe mere ind i den resterende personalegruppes daglige arbejde fremadrettet. Kravene til en mere fleksibel arbejdstilrettelæggelse til imødegåelse af denne udfordring vil blive skærpet og vil kræve justeringer, således at enhederne fortsat er fagligt og økonomisk bæredygtige. Til at imødegå disse udfordringer vil det kræve:

- *Store institutionsenheder, som medfører faglig og økonomisk bæredygtighed og bedre sammenhæng mellem skoler og fritidsinstitutioner*

En stor institutionsenhed, og dermed en større personalegruppe, vil skabe flere muligheder for fleksibelt at flytte rundt på forskellige personaler, for at afløse og afhjælpe hinandens arbejde. Der vil, i sagens natur, også være større mulighed for at opdyrke mangfoldighed flere forskellige kompetencer i en større personalegruppe vha. en personalepolitik, der understøtter ansættelser af forskellige profiler,

der kan bidrage til at styrke den faglige kvalitet i institutionen med fokus på en flerfaglig tilgang.

For at understøtte børnenes trivsel, tryghed og dannelse af venskaber, er det en fordel, at børnene indskrives i fritidsinstitutionerne og enhederne i grupper, der så vidt muligt er sammenfaldende med skoleklassen. På den måde understøttes sammenhængen i barnets hverdag yderligere. Institutionerne bør derfor dimensioneres, således at indskrivning af mindst en hel klasse på hver årgang muliggøres. Dette vil give institutionsenheder på minimum 112 pladser – svarende til et skolespor fra 0. til 3. klasse-, hvilket samtidig kan tilgodese en personalegruppe af en tyngde, der skaber mulighed for en faglig dynamik på tværs af skole og institution, hvor det pædagogisk faglige arbejde kan koordineres, og der kan skabes sammenhæng i barnets samlede dag, samt en fleksibel personaleudnyttelse både i institutionen, og mellem skole og institution. Til at styrke sammenhængen yderligere skal der arbejdes hen imod, at fritidspladserne på 6-9 års området kun har en skoletilknytning

Samlet set vil dette princip også medføre, at ikke bæredygtige fritidsinstitutioner søges afviklet, omlagt eller sammenlagt. Afstanden mellem skoler og fritidsinstitutioner vil derudover søges at blive reduceret mest muligt, særligt for tilbuddene til de mindste.

- *Klare og styrbare budgetmodeller*

For at kunne udnytte institutionens budget bedst muligt, skal der kunne foretages dispositioner, så snart muligheden åbner sig, og lægges økonomiske planer, der rækker langt frem i tiden. Derfor vil en budgetmodel, der af brugeren opfattes som logisk, gennemskuelig og styrbar, være en forudsætning for at kunne agere inden for de økonomiske rammer, som institutionen er underlagt.

Skoler og fritidstilbud skal gøre brug af fælles faciliteter og for de mindste skolebørn skal fritidstilbuddet og skolerne tænkes tæt sammen

Folkeskolereformen medfører et krav om større faglig sammenhæng mellem skole og fritid. Dette betyder bl.a. et større brug af fælles personale mellem skolen og fritidsinstitutionerne, og et ønske om en stærkere helhedstænkning mellem fagopdelt undervisning, understøttende undervisning og fritidslivet. Samtidig rejses der ønske om en bedre udnyttelse af de fysiske faciliteter som en del af den styrkede sammenhæng, der skal finde sted mellem skolen og fritidsinstitutionerne i barnets hverdag. For at det kan lykkes kræver det:

- *Skole- og fritidsinstitutioner fremadrettet skal dobbeltanvende lokaler, dvs. skolerne skal benytte fritidsinstitutionslokaler, og fritidsinstitutionerne omvendt også skolens lokaler*

For at understøtte fællesudnyttelse, vil behovet for fysisk nærhed mellem fritidsinstitutionen og skolen være væsentlig. Desuden vil en fleksibel indretning af skolelokaler og fritidslokalerne være en præmis for at kunne benytte lokalerne til børn, der skal indgå i så forskellige sammenhænge. Arbejdet med børn i en undervisningssituation og i en fritidsmæssig sammenhæng er således forskellig. Det vil derfor være nødvendigt at indrette det samme lokale dels til undervisning, dels til brug for mere fritidsbaserede aktiviteter. Der vil således være behov for pladsforhold, der muliggør flere forskellige indretninger af rummet på samme dag, kombineret med opbevaringsplads, så remedier hurtigt kan stilles til side, som ikke har at gøre med rummets aktuelle funktion.

Behovet for fysisk nærhed retter sig især mod de mindste børn, da de større børn i højere grad, i kraft af deres større mobilitet og kognitive udvikling, orienterer sig mod hinanden i fællesskaber i andre sammenhænge end i miljøer, der er centreret omkring skolen.

Skoler, fritidstilbud, foreninger og andre aktører i lokalområdet skal samarbejde om aktiviteter, opgaver og faciliteter

Den længere skoledag og heraf kortere tid til brug af fritids-, forenings- og kulturtilbud kan medføre et fald i brugen af disse tilbud. Brug af lokalområdets forenings- og kulturtilbud bidrager til et aktivt og sundt fritidsliv, hvor børn og unges fysiske og mentale udvikling kan stimuleres via kreative og sportslige udfoldelser. Koordinering med og inddragelse af forenings- og kulturaktiviteter – samt øget brug af fælles faciliteter – vil skabe mere attraktive tilbud samlet set, som dermed kan fastholde børnene i tilbuddene, og samlet kan bidrage til at danne specielt de større skolebørn. Samtidig skal der samarbejdes lokalt om fx relevante myndighedsopgaver eller lokale socialpædagogiske indsatser, der går på tværs.

Til at understøtte denne udvikling skal:

- Fritidsinstitutionerne i højere grad forpligtes på at skulle etablere samarbejder med foreninger, kulturhuse mm., som indgår i fritidsinstitutionens aktiviteter.

Målsætningen er her, at fritidsinstitutionen organiserer samarbejdet med lokale foreninger og/eller kulturinstitutioner, således at alle kan gå til foreningsaktiviteter, som fx svømning, fodbold eller lign., eller kulturaktiviteter i institutionstiden. Aktiviteten varetages af fx af

foreningstrænere eller kulturinstruktører, men pædagogisk personale deltager i aktiviteterne og har ansvaret for børnene.

De steder, hvor det er nødvendigt, skal der ske en kompetenceudvikling af personalet i fritidstilbud med henblik på et stærkt samarbejde med andre aktører i lokalområdet – såvel ift. myndighedsopgaver som fx lokale foreningsaktører

- Der arbejdes for, at foreningerne samlet skal sikre én nem og gennemsigtig indgang til det lokale foreningsliv mm..

Foreningerne skal bidrage aktivt til at koordinere, facilitere og understøtte samarbejdet. Herved får både skole/fritidsinstitutioner, foreninger og kulturinstitutioner alle lettere ved at indgå i samarbejde og bliver ikke bebyrdet med ekstra administrativt arbejde. Derudover skal der ske en stærkere lokal udnyttelse af de fælles kommunale faciliteter med fokus på de samlet set bedst mulige rammer for et attraktivt lokalt fritidsliv.

Bilag 1: Beskrivelse af fritidssektoren i København

6-9 års fritidstilbud

Københavns Kommune har to forskellige tilbud til børnene i 0.-3. klasse efter skoletid:

1. Kommunale og selvejende fritidshjem, som er etableret i henhold til Dagtilbudsloven med selvstændig ledelse og selvstændig forældrebestyrelse (selvejende) eller forældreråd (kommunale). Kommunale fritidshjem indgår i klynger på dagtilbudsområdet, mens de selvejende indgår i netværk eller klynger.
2. KKFO, Københavns Kommunes Fritidsordninger, som er etableret i henhold til folkeskoleloven. KKFO'en er en integreret del af skolen beliggende på eller ved skolen med skolens leder som overordnet leder, og KKFO-lederen som en del af skolens ledelse. Forældrerådet for KKFO'en har rådgivende kompetence, og skolebestyrelsen er fælles bestyrelse for KKFO og skole.

Andelen af elever i 0.-3. klasse, der er indskrevet i fritidshjem eller KKFO, er på mere end 95 procent.

BR besluttede i 2003 at sidestille KKFO'er med fritidshjem, såvel indholdsmæssigt som ift. fx forældrebetaling. Det pædagogiske indhold i fritidshjem og KKFO'er i København er således rammesat af fælles målsætninger, der sikrer et ensartet pædagogisk tilbud uanset, om der er tale om en KKFO eller et fritidshjem. Målsætningerne bygger på, at Fritidshjem/KKFO skal:

- sikre et børnemiljø med fokus på trivsel, sundhed, udvikling og læring
- igangsætte relevante pædagogisk tilrettelagte aktiviteter og understøtte og respektere børns selvvalgte aktiviteter
- involvere og aktivere børn, der har brug for en særlig indsats
- bygge på demokratiske værdier
- understøtte børns læring i skolen
- bidrage til overgange mellem skole, fritidstilbud og fx foreningstilbud
- bidrage til at sikre sammenhæng i barnets liv

BUU besluttede i 2012 at supplere målsætningerne med pejlemærker for dagtilbudsområdet. Pejlemærkerne fungerer som den overordnede ramme for det pædagogiske arbejde i daginstitutionerne og er dermed centrale for at styrke den pædagogiske kvalitet. De seks pejlemærker for pædagogisk kvalitet i dagtilbud og fritidstilbud er:

- Sociale relationer – positiv voksenkontakt til alle børn hver dag
- Inklusion og fællesskab – børne- og ungefællesskaber til alle
- Sprogindsatsen – børns muligheder gennem sprog

- Forældresamarbejde til gavn for børnene - forældrepartnerskaber
- Sammenhæng og overgange
- Krav om refleksion og metodisk systematik i den pædagogiske praksis – pædagogisk metode og refleksion.

Faktaboks: 6-9 års fritidstilbud

- Børne- og Ungdomsforvaltningen har i alt 90 kommunale og 60 selvejende institutioner med fritidshjemsbørn.
- Der er 131 fritidshjem og 19 KKFO'er
- Pladspris: Forældrebetalingen udgør 1.118 kr. pr. måned fra 1. august 2014. For KKFO'er, der oprettes efter folkeskoleloven, er det i København besluttet at fastholde den samme pladspris som for fritidshjem. For KKFO'er er der dog ikke i lovgivningen fastsat et loft over pladsprisen.
- Forældrene kan opskrive deres børn til fritidshjem i forbindelse med skoleopskrivningen.
- Børnene anvises til fritidshjemmene via Den Centrale Pladsanvisning efter en fordeling af pladserne i de lokale anvisningsteams

10-13 års fritidstilbud

Københavns Kommune tilbyder børn i 4.-5. klasse (10-11 år) plads i fritidsklubber og børn i 6.-7. klasse (12-13-år) plads i juniorklubber. Klubberne er helt overordnet et tilbud til børnene om efter skoletid at indgå i meningsfulde aktiviteter, hvor de mødes med positive forventninger og støttes og vejledes i overgangen fra barn til voksen

Kommunerne er også på klubområdet forpligtet til at sikre det nødvendige antal pladser. Der er en politisk besluttet pladsgaranti til alle københavnske børn, der ønsker at gøre brug af en plads på fritidsklub. Der er ikke en pladsgaranti for en juniorklubplads, men der aftales årligt rammer sammen med juniorklubberne, som med de nuværende søgemønstre gør, at alle, der pt. ønsker en juniorklubplads, også i dag får en tilbudt (dog ikke nødvendigvis i nærområdet). I dag går ca. 76 pct. af alle 10-11 årige i en fritidsklub, mens ca. 42 pct. af alle 12-13 årige benytter sig af en juniorklubplads. Der er allerede en mangel på pladser. Såfremt dækningsgraden ikke falder, så vil der i løbet af de næste år være en markant udfordring på fysisk kapacitet på området.

Faktaboks: 10-13 års fritidstilbud

- Børne- og Ungdomsforvaltningen har i alt 106 kommunale og 41 selvejende institutioner med fritids- og juniorklubbørn.
- Der er 141 klubber og 6 KKFO'er
- Pladspris: Forældrebetalingen udgår 20 pct., svarende til den maksimale takst for en plads i hht. dagtilbudsloven. Prisen er pt.

600 kr. pr. måned for såvel fritids- som juniorklub.

- Der er ikke central anvisning til klubberne. Forældrene opsøger selv klubben mhp opskrivning.

Faktaboks: *Ungdomsklubber*

Ungdomsklubberne er dag- og/eller aften tilbud for 14-17-årige unge. Klubberne tilbyder mange forskellige former for aktiviteter. Eksempler på aktiviteter kan være musik, teater, film, computer, idræt, natur- miljø- og friluft aktiviteter. Mange klubber holder åbent både på hverdage og i weekenden, typisk i tidsrummet fra 12 til 22.

Der gælder de samme målsætninger for det pædagogiske arbejde i ungdomsklubberne som i fritids- og juniorklubberne

I budget 2013 blev det besluttet at gennemføre en klubreform med følgende elementer:

- Oprettelsen af områdedækkende klubfællesskaber i de enkelte bydele. I spidsen for hvert klubfællesskab står en leder, som er ansvarlig for at tilrettelægge en sammenhængende vifte af indsatser målrettet de unge i det pågældende område. Klubfællesskaberne har hver en aktivitetspulje, som kan bruges til konkrete aktiviteter og til at løfte forskellige typer sociale opgaver i det enkelte område, som bidrager til at realisere ungebydelsplanen.
- Samtidig medfører klubreformen, at klubberne fremover skal fokusere på at skabe relevante tilbud til alle bydelens unge, Modsat fritids- og juniorklubber er medlemsbegrebet i ungdomsklubberne afskaffet, og det er gratis for alle unge i aldersgruppen for ungdomsklubber at benytte tilbuddet.
- Krav om udarbejdelse af klubbydelsplaner for de enkelte klubfællesskaber. Planerne er målrettet arbejdet i ungdomsklubberne og sætter herudover fokus på samarbejdet med områdets fritids- og juniorklubber og andre samarbejdsparter, herunder det kriminalpræventive arbejde. Aktivitetspuljen udmøntes ligeledes på baggrund af klubbydelsplanerne.

Bilag 2: Nuværende klynge- og netværksstruktur

Krav om besparelser og effektiviseringer samt behov for en mere entydig ledelsesstruktur på institutionsområdet betød, at der var et ønske om at tænke i nye baner for at sikre en bedre økonomisk og administrativ bæredygtighed. Desuden var der et ønske om, at de påkrævede besparelser så vidt muligt skulle målrettes det administrative lag, for at skærme den del af personalegruppen, som arbejder direkte med børnene, og for at styrke det pædagogfaglige arbejde i institutionerne. I 2011 blev der derfor indført en organisering af det pædagogiske arbejde fra 0-18 i klynger og selvejende netværk, som dækker dagtilbud og fritidshjem, samt fritids- og juniorklubber. For 14 – 18 års-området var det frivilligt at indgå, men de fleste valgte

at gå med i 0-18 års klyngen. For ungdomsklubberne er der siden indført en særlig organisationsstruktur – klubfællesskaberne – ovenpå den grundlæggende organisering i klynger og netværk (Jf. baggrund ovenfor).

Målsætningerne med strukturændringen var at sikre:

- Samarbejdsprocesser, faglig sparring samt rammer for professionalisering af ledelse og for nye strategiske perspektiver
- Fordeling af administrativ arbejdsbyrde/frigivet ledertid
- Bevarelse af indflydelseskanalerne for forældre og medarbejdere
- Økonomisk bæredygtighed

Strukturændringen betød, at de kommunale institutioner blev samlet i klynger (77 kommunale klynger) med en overordnet klyngeleder og en pædagogisk leder for den enkelte enhed. En klynge består typisk af 4-6 enheder med i alt 350 - 400 børn. De selvejende institutioner blev samlet i 39 netværk uden en egentlig leder, men med en netværkskoordinator og mulighed for at samarbejde og koordinere forskellige opgaver. Ydermere valgte en række selvejende institutioner at gå sammen i 4 klynger tilsvarende de kommunale klynger.